

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

VI. An Spiritus S. distingueretur à Filio, si ab eo no[n] procederet.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

simul etiam alter processionis modus à Patre non negatur, imo hoc etiam sensu sub iisdem verbis simul subintelligi potest, quod Pater non solus, nec absque Filio, sed vna cum Filio virtutem spirandi ab eodem Patre habente, spiret Spiritum sanctum. Sicut dicere solemus, ignem producere ignem per calorem; quod tamen multi Philosophi sic accipiunt, ut nihilominus præter concursum illum quasi mediatum, per calorem, ipse etiam ignis sua forma substantiali immediatè insinat ad substantiam ignis producendam. In quem sensum etiam in Concilio Florentino sess. vlt. dicitur. *Declarantes, quod id, quod SS. Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, filium quoque esse secundum Græcos quidem causam, secundum Latinos vero principium substantiæ Spiritus sancti, sicut & Patrem.*

Quare antiquiores Patres promiscuè utroque modo loquendi vsi sunt; & Theodoretus dum negat Spiritum sanctum procedere à Filio, negavit etiam procedere per Filium. Quamquam nunc recentiores Græci, cum concedant Spiritum sanctum procedere à Patre per Filium, negant tamen procedere à Filio. Quod etiam cernitur in Damasceno lib. 1. de fid. cap. 11. vbi negat, Spiritum sanctum ex Filio esse: cum tamen interim fateatur, eum procedere per Filium; etsi non ita, ut vocula, *Per*, causam denotet. Quam ob causam etiam S. Thomas hic quæst. 36. art. 2. ad 3. & quæst. 10. de potent. art. 4. alijque nonnulli Scholastici, reijciunt hac in re Damascenum, velut Græcorum errorem securum. Sed verius videtur, quod docent Suarez lib. 10. cap. 1. num. 13. & Vasquez disp. 146. cap. 7. cum Bessarione orat. de process. Spir. sancti cap. 7. & Concilio Florentino sess. vlt. in literis vniõnis, id eo negasse aliquos Patres Græcos, & in his Damascenum loc. cit. Spiritum esse à Filio, quia putarunt, duas has particulas *à*, & *ex*, denotare rationem primi principij; itaque ne duo prima principia constituerentur, cum Filius sit principium de principio, dixerunt, Spiritum sanctum esse ex Patre per Filium; non à Filio, &c. Eodemque sensu *Causa* nomen (pro primo scilicet principio, seu authore) accepisse Damascenum, uti & Maximum in epist. ad Marinum probabiliter credi potest, ut videre est apud Vasquez ibidem; qui eodem etiam sensu in bonam partem accipere & explicare conatur. Theophylactum & Euthymium; quod tamen non concedit Suarez loco citato.

Quod autem recentiores Græci dicunt, Spiritum sanctum solum dici per Filium à Patre procedere, 1. ut exprimat alter terminus relationis, quam significat nomen Patris. 2. ut significetur, Filium & Spiritum sanctum esse consubstantiales. 3. ut significetur, à Patre non solum Spiritum sanctum, sed etiam Filium procedere, ut illud per Filium tantundem valeat, ac si dicitur, cum Filio; planè friuolum & insulsum est, & rectè refellitur à Bessarione in Concilio Florentino, & à Gregorio de Valentia cit. quæst. 10. punct. 2. Quia hac ratione pariter dici posset, Filium procedere à Spiratore, (intellige Patrem) vel etiam à Patre,

per Spiritum sanctum: quod plane est absurdum.

Plura videri possunt apud citatos, & alios, qui dudum hunc errorem Græcorum refutarunt, in quibus sunt etiam Anselmus lib. de process. Spiritus sancti, Magister & Scholastici in 1. sent. dist. 11. Sanctus Thomas opusc. de erroribus Græcorum, & quæst. 10. de potent. art. 4. & 5. item Emmanuël Caleca auctor grauissimus recens Ingolstadtij editus Anno M. DC. VIII. Bessarion Cardinalis in varijs lucubrationibus, præsertim orat. quæ inter Acta Concilij Florentini habetur, Gennadius Patriarcha Apolog. pro Concilio Florentino, Hugo Ætherianus de process. Spiritus sancti tom. 9. Biblioth. SS. Patrum. Humbertus Cardinalis, duobus tractatibus contra Græcos, tom. 6. antiq. lect. Canisij, & ad calcem tomi XI. Baronij, Leo IX. epist. cont. Michaëlem Constantinopolitanum, & ipsum in primis Concilium Florentinum.

DVBIVM VI.

*An Spiritus sanctus distinguere-
tur à Filio, si ab eo non proce-
deret.*

S. Thom. 1. p. q. 36. art. 2.

Res sunt hæc de re Doctorum sententiæ. Prima est affirmatiua; quæ simpliciter docet, fore nihilominus distinctas personas; quam tuentur Henricus quodlib. 5. quæst. 9. & Scotus in 1. d. 11. quæst. 2. Fundamentum potissimum est, quia re ipsa nunc Filius distinguitur à Spiritu sancto per Filiationem, per quam in Esse talis personæ constituitur: maneret autem tunc non minus Filius, quam nunc est: Ergo Filius distingueretur à Spiritu sancto, etiamsi ab eo non procederet.

Secunda sententiæ, & quidem communis Theologorum, est simpliciter negatiua. Ita enim docent Sanctus Thomas 4. cont. gent. cap. 24. & de potentia quæst. 10. artic. 4. & hic quæst. 36. art. 2. Caietanus, Torres, Zumel, & recentiores Thomistæ ibidem, Bouauentura in 1. d. 11. quæst. 1. Agidius d. 11. art. 1. quæst. 3. Heruæus quæst. 1. Durandus dist. 11. quæst. 2. Capreolus quæst. 1. artic. 1. Marsilius in 1. q. 15. Ferratiensis cont. gent. loc. cit. item Gregorius de Valentia quæst. 10. punct. 3. Molina quæst. 36. artic. 2. disput. 3. Suarez lib. 10. cap. 2. Vasquez disp. 148. è quibus etiam Thomistæ recentiores quidam contrariam sententiæ temerariam & in fide periculosam censent; tamen Vasquez cap. 3. eam censuram æquo rigidiorem censeat, ratus sententiæ Henrici & Scoti nihil periculi habere in fide.

Tertia sententiæ est media, quam tradit Aureolus in 1. d. 11. quæst. 1. art. 3. vbi docet, quod etsi Spiritus sanctus non procederet à Filio, adhuc tamen ab eo non quidem personaliter, sed realiter distingueretur.

Ceterum pro resolutione huius dubitationis, obseruandum est triplici sensu eam posse proponi, Primo; ut non obstantè vlla hypothèsi, suppo-

nantur personæ Filij & Spiritus sancti prorsus esse eadem, quæ nunc sunt; hoc solum excepto, quod vna non procedat ab altera; & hic sensus inutilis ac ridiculus est, vt rectè Gregorius de Valentia, Suarez, & alij locis citatis, vtraque enim tunc contradictionis pars sequitur, nimirum & fore distinctas, cum supponantur personæ eadem, quæ modo sunt; & non fore distinctas, cum sit de ratione ipsarum, vt vna ab altera procedat, vt dicemus. Quod si Godfredus quodlib. 7. quæst. 4. (quem refert Scotus loc. cit.) & Atiminenfis in d. 11. quæst. 1. art. 2. hoc tantum sensu quæstionem hanc supervacaneam & inutilem pronuntiassent, non malè censuissent. Illud certum est, hoc sensu quæstionem præsentem non tractari.

4 Secundo ita intelligi potest hæc quæstio, vt supponatur quidem, tam Filium, quam Spiritum sanctum nihilominus esse ac procedere à Patre, non tamen determinatè eiusdem omnino rationis & modi persona, sed ab hoc in quæstione abstrahatur. Tertio, vt nihil eorum supponatur, sed solum facta illa hypothesi, de non processione à Filio, queratur, an & quomodo tunc personæ illæ Filius & Spiritus sanctus futuræ essent, iuxta ea, quæ siue ex naturali ratione, siue ex reuelatione de Deo & diuinis personis nouimus: & in vtroque hoc sensu procedit quæstio, & sententia illa negatiua, quam retulimus. Pro cuius explanatione sit hæc

5 Assertio vnica. Si Spiritus sanctus à Filio non procederet, tum Filius, & Spiritus sanctus, nec personaliter, nec vllò modo realiter à se inuicem distinguerentur. Ita omnes authores secundæ sententiæ, à qua, quia communis est, & maxime consentanea fidei, de processione Spiritus sancti à Filio, non est recedendum; cum præsertim opposita Scoti opinio argumentum maximè efficax Latinorum contra Græcos infirmet, & nullius momèti efficiat, vt notauit etià Vasquez c. 7. n. 32.

6 Fundamentum præcipuum est. Tum quia modo est de ratione Spiritus sancti, vt procedat à Patre & Filio: sicut è contrario etiam de ratione Filij, vt ab eo procedat Spiritus sanctus. Ergo si Spiritus sanctus non procederet à Filio, prorsus non essent hæ personæ, ac proinde nec à se inuicem distinguerentur. Tum quia quantum ex ratione naturali, & ipsa reuelatione scimus, in Deo ac diuinis omnia vnum sunt, vbi non obuiat relationis seu originis oppositio; adeo vt personæ in diuinis non distinguantur, nisi relationibus eiusmodi oppositis, vt suo loco q. 3. dub. vlt. dictum; & patet inductione in omnibus cæteris attributis: atqui si non procederet Spiritus sanctus à Filio, iam nulla esset inter eos relationis vel originis oppositio. Ergo, &c. Atque hæc est ratio Sancti Thomæ loco citato. Cum qua re ipsa conuenit illa Vasquez cit. disput. 148. capite 6. Quæcunque in Deo non repugnant esse, in eo necessario sunt; intellige seclusis actibus liberis: si autem Filius & Spiritus sanctus non opponerentur, vt quidem fieret tunc, si hic ab illo non procederet, non repugnaret vtrumque esse eandem personam secundum rem: quia in diuinis non est assignanda distinctio & pluralitas, nisi quando,

& inter quos fides eam constituit, vel ratio ipsa manifesta que repugnantia demonstrat: quorum neutrum in proposito suppetere: Ergo reuera vterque esset eadem persona. Omitto alias aliorum rationes minus firmas.

Idem peculiariter probatur testimonio Gregorij Nysseni, quod citat Bellarion capite sexto suæ orationis ex libro ad Ablabium, vbi de diuinis personis, earumque distinctione sic ait: *Eam, quæ circa causam & causatum consideratur, differentiam non negamus, per quod solum discerni alterum ab altero deprehendimus: nimirum eo quod credimus, aliud quidem causam esse, aliud vero ex causa, & ex eo, quod ex causa est.*

Idem significat Concilium Florentinum sessione vltima, vbi dicitur: *Nam credentes spiritum sanctum ex Filio nequaquam procedere, necesse est, vt intelligant spiritum ex solo Patre procedere, ac consequenter non esse Filium.* Quibus postremis verbis hoc absurdum ex Græcorum sententia deduci videtur, videlicet filium omnino ea ratione è medio auferri, si ab eo Spiritus sanctus non procedat: etsi Vasquez cit. disp. 147. cap. 3. ea longe aliter explicet, quasi ex Græcorum sententia solum deducatur, Spiritum sanctum non esse filium: quod non video, quæ ratione consequens sit.

9 Ex quibus satis probatur, Spiritum sanctum non fore personam distinctam à Filio, si ab eo non procederet: ex hoc vero vltèrius etiam sequitur, prorsus non fore distinctum realiter; quia in diuinis non potest esse distinctio realis, nisi inter personas, & eas, quæ cum ipsis identificantur, origines & relationes, vt suo loco dictum. Si ergo Filius & Spiritus sanctus inter se personaliter non distinguerentur, nec realiter vllò modo distinguerentur.

10 Ad contrarium fundamentum Scoti, ommissa responsione Vasquez citata disputatione 147. capite septimo, vbi supponit, alia ratione personam Filij constitui, alia distingui à Spiritu sancto. contra ea quæ quæst. 3. dub. vlt. diximus; Respondetur cum Suarez, Gregorio de Valentia, & alijs, re ipsa quidem nunc distingui Filium per Filiationem à Spiritu sancto, non solum ratione vt putauit Vasquez, sed etiam realiter, quia supponitur, hanc ratione adiunctæ originis, & actiua spirationis, quam intinsece etiam includit, vt dicitur dubio sequenti, mediare saltem opponi Spiritui sancto: tunc autem, si Spiritus sanctus à Filio non procederet, hæc suppositio cessaret; ac proinde nec distingui vllò modo Filius posset à Spiritu sancto. Eadem ratione negandum est, Paternitatem, qua Pater constituitur, sufficienter ipsum distinguere à Spiritu sancto, etiamsi hic ab eo non procederet. Nec obstat, quod spiratio secundum nostrum modum concipiendi non includatur in ratione & formali conceptu Paternitatis & Filiationis; satis est, quod re ipsa necessario & essentiali nexu cum ipsa persona Patris & Filij sit coniuncta; sicut intelligere coniungitur Patri, &c.

11 Sed vrget præterea Scotus. Etiam si Spiritus sanctus non procederet à Filio, adhuc essent duæ processiones; vna per intellectum, altera per vo-

luntatem: Ergo duæ personæ procedentes. Respondeo ex communi, quam sequitur etiam Vasquez. cit. cap. 7. eo casu nec futuras duas processiones secundum rem, nec duas relationes productæ, nec adeo etiam duas personas productas. Cum enim, ut dicitur, processio per voluntatem necessario & intrinsece deponat duas personas producentes, proinus altera earum sublata, non esset.

Obijcitur etiam contra nostram sententiam. Anselmus libro de processione Spiritus sancti capite 2. ubi ait: *Hec igitur sola causa pluralitatis in Deo, ut Pater & Filius, & Spiritus sanctus dici non possunt, de inuicem, sed alij sint ab inuicem, quia prædictis duobus modis (generatione scilicet & processione) est Deus de Deo. Nam quoniam Filius existit ex Deo nascendo, Spiritus sanctus procedendo, ipsa diuersitate natiuitatis & processionis referuntur ad inuicem ut diuersi.* Et capite 4. *Nam si per aliud non essent plures Filii, & Spiritus sanctus, per solum hoc essent diuersi, scilicet quia alter nascendo, alter existit procedendo.*

Respondet Vasquez cit. disp. 147. cap. 7. Anselmum Scoti quidem sententiam tradidisse; sed veriori tamen non posse præiudicare. Sed verius existimo, hoc sensu Anselmum non esse locutum, sed alio diuerso, nimirum supponendo, in posteriori dicto, quod Filius & Spiritus sanctus reipsa nunc sint personæ distinctæ, uti Græci pariter, cum Latinis affirmabant, ex hac hypothese dixit, si aliunde non essent diuersi, per hoc tamen fore diuersos &c. nimirum supponendo, quod sint diuersi. In priori autem dicto locutus videtur de processione, prout à parte rei Spiritui sancto conuenit, ita ut per eam à Patre filioque procedat; quod esse de ratione huius processionis mox dicemus.

Atque ex his colligitur, qua ratione duæ illæ processioneseu emanationes passivæ Filij & Spiritus sancti inter se distinguantur; cum enim omnium sententiæ realiter distinguantur, non minus quam personæ, ut etiam suo loco quaestione tertia dictum, non tamen ab omnibus eadem huius distinctionis causa & ratio affertur, ut videre est apud Scotum in prim. disp. 13. quaest. prima. Primo enim Egidius d. 13. art. 2. & Ferrariensis 4. cont. gent. cap. 24. docent, origines distingui per terminos. Sed cum à termino non tam sumatur distinctio realis & numerica, quam specifica motus; ac simul etiam motus formaliter, & in recto non sit ipse terminus, non videtur hæc responsio sufficiens. Secundo Henricus in summ. artic. 37. quaest. 7. & quodlib. 6. quaest. 1. & Adamus Goddamus in 1. d. 6. quaest. 1. art. 2. causam huius distinctionis realis referunt, in distinctionem formalem & rationis, quæ est inter intellectum & voluntatem, velut principia utriusque processionis. Sed quia distinctio formalis ac rationis multo minor est, quam realis, præsertim strictè accepta, qualis est inter personas; ac simul etiam principium actionis seu passionis extrinsece quodammodo se habet ad actionem; ita ut passiva origo formaliter non sit ipsum principium, ea ratio etiam non sufficit, ut rectè Scotus loco cit. Qui proinde tertio cum Bonaventura d. 13. quaest. 3.

docet, emanationes has distingui se totis, seu quod idem est, seipsis primò; hoc ipso, quia disparatæ, ac sua natura diuersæ sunt: quod etiam docent Gabriel cit. dist. 13. quaest. vii. art. 2. & Durandus quaest. 2. à num. 32. Sed quia in diuinis distinctio realis non est, nisi secundum oppositionem relatiuam (alias enim etiam Paternitas, & spiratio actiua inter se realiter differrent) ac proinde ea quæ sibi relatiuè non opponuntur, per se primo realiter distingui non possunt; Verior est quarta sententia S. Thomæ quaest. 10. de potent. art. 2. qui eodem modo de processionibus sentit, ac de relationibus; nimirum sola oppositione relatiua distingui posse; siue quia directe secundum se relatiuè opponuntur, siue quia indirectè quasi & ratione adiuncti hanc oppositionem habent. Quod in proposito ideo fit, quia Filiatio siue generatio passiva necessario ac intrinsece adiunctam habet spirationem actiuam, quæ directè ac per se opponitur processionis; siue spectetur ut relatio est, siue ut origo: siquidem etiam origo est relatio quasi in fieri. Atque hæc sententia est etiam Caietani hic quaest. 27. art. 4. & communis Thomistarum, aliorumque recentiorum, quam pluribus tueretur Vasquez disp. 148. cap. 2. Idem docuimus supra quaest. 3. dub. 2.

DVBIVM VII.

Ex quarum rerum amore procedat Spiritus sanctus; & an procedat à Patre & Filio velut uno principio, & spiratore, ac duobus spirantibus.

S. Thomas. 1. p. q. 36. a. 4.

Spectat hæc quaestio ad modum processionis ipsius Spiritus sancti ex Patre & Filio melius cognoscendum; siue is consideretur ex parte obiecti terminantis amorem, ex quo procedit; siue ex parte ipsius principij, quod diximus esse Patrem & Filium.

Assertio I. Circa obiectum amoris, ex quo procedit Spiritus sanctus, eodem modo, seruata proportionè ratiocinandum est, quo de obiecto intellectionis, ex qua procedit Verbum: ita nimirum, ut sicuti verbum procedit ex cognitione tum ipsius Essentiæ diuinæ, omniumque personarum, tum etiam ipsarum creaturarum, non quidem secundum Esse actualis existentia, sed secundum esse possibile consideratarum; ita etiam Spiritus sanctus procedat, tum ex amore Diuinitatis, omniumque personarum; tum etiam ex amore necessario creaturarum secundum esse possibile; non autem ex amore libero earundem secundum esse actualis existentia. Prima pars est communis Doctorum, & traditur etiam à Vasquez disp. 143. c. 5. Alteram partem tradunt citati pro eadem sententia de processione verbi dub. 3. Ratio generalis est. Quia sicut se habet diuinus intellectus ad sua obiecta, & terminum inde procedentem; ita etiam voluntas

diuina.